

موقعیتهای پنج گانه برای ایمنی دارویی

اطلاعات بیماران شامل سن، جنسیت، قد، وزن، حاملگی / شیردهی، بیماری زمینه‌ای، آلرژی، قومیت و نژاد بود و برای توصیف وضعیت بیمار عناصر داده شامل اطلاعات جمعیت‌شناختی و سابقه پزشکی از پارامترهای مهم برای ارزیابی علت وقوع عوارض ناخواسته دارویی در بیماران است و در تمام کشورها بررسی می‌شود. در تمام کشورها فرم گزارش‌دهی داوطلبانه واکنش عوارض ناخواسته دارویی، هم‌ترین و اصلی‌ترین ابزار سیستم مراقبت دارویی است. در داروشناسی، اثر جانبی یا اثر کناری، اثری است که می‌تواند درمانی یا عارضه‌ای باشد و نسبت به اثری که فرد انتظار دارد ثانویه (دوم) است. با این که غالباً از این لغت برای توصیف عوارض ناخواسته استفاده می‌شود، اثرات جانبی ممکن است مفید باشند ولی در نتیجه مصرف دارو ناخواسته ایجاد شده‌اند.

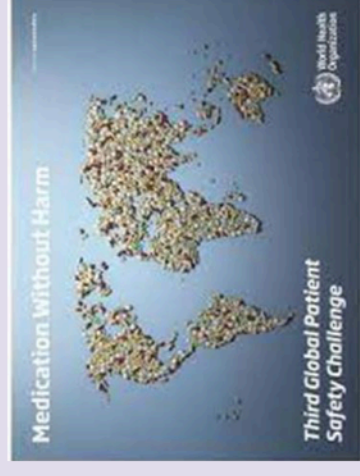
مقدمه

ایمنی بیمار یک دغدغه جهانی در زمینه سلامت است که بیماران را در تمامی عرصه‌های خدمات سلامت در کلیه کشورهای جهان اعم از توسعه یافته یا در حال توسعه، متأثر می‌سازد. هدف طب، حفظ و ارتقای سطح سلامت جامعه و اعاده آن در بیماران است. این هدف از طریق مجموعه‌ای از عوامل تحقق می‌یابد که تهیه توزیع و مصرف صحیح دارو یکی از عوامل اصلی آن است. درواقع مصرف دارو از ارکان مهم درمان بیماری است بر همین اساس سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۶۸ فارماکوویزیلاتسی را به‌منظور نظارت بر بی‌خطری داروها پی‌ریزی کرد. بنا به تعریف سازمان بهداشت جهانی به دانش و فعالیت‌های مرتبط با ردیابی، ارزیابی، گزارش‌دهی و پیشگیری از عوارض دارویی یا سایر مشکلات مرتبط با دارو فارماکوویزیلاتس گفته می‌شود. هدف عمده سیستم‌های فارماکوویزیلاتس شناسایی آن دسته از رویدادهای ناگوار مرتبط با مصرف داروهای است که ناشناخته هستند.

گزارش‌دهی عوارض ناخواسته دارویی (ADR)

گزارش‌دهی خطا با پرکردن فرم‌های مخصوص به نام «کارت زرد» است. این طرح گزارش‌دهی داوطلبانه در سال ۱۹۶۴ راه‌اندازی شد و اکنون وزارت نظارت بر داروها و محصولات بهداشتی اداره‌اش می‌کند. سیستم گزارش «کارت زرد» به‌عنوان اولین سیستم گزارش‌دهی در جهان شناخته شده است. فرایند گزارش‌دهی عوارض ناخواسته دارویی در ایران از سال ۱۳۷۷ به‌صورت رسمی آغاز شده است و از طریق تکمیل و ارسال کارت زرد به مراکز گزارش‌دهی عوارض ناخواسته دارویی در معاونت غذا و دارو انجام می‌گردد.

چالش جهانی ایمنی بیمار

عنوان: بهبود تشخیص برای ایمنی بیمار

تهیه و تنظیم: کارگروه ایمنی بیمار معاونت درمان

تاریخ تهیه: شهریور ماه ۱۴۰۳

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

علائم بیماری افراد کم شود یا از بین رود، ولی در حقیقت این عمل یکی از مهمترین دلایلی است که باعث بیماری می‌شود.

راهنمای حساسیت دارویی

تعریف : آلرژی دارویی واکنش غیر طبیعی سیستم ایمنی بدن نسبت به دارو است. هر دارویی می‌تواند حساسیت ایجاد کند با این حال آلرژی دارویی نسبت به داروهای خاصی بیشتر اتفاق می‌افتد . حساسیت دارویی بعد از مصرف دارو به مدت یک ساعت ممکن است خود را نشان دهد . آلرژی عارضه جانبی دارونیسبت بلکه یک واکنش احتمالی شناخته شده است .اماریخی از واکنش ها مانند راش ها ممکن است روزها و هفته ها باقی بماند. همه افراد دچار حساسیت دارویی نمی‌شوند و با رعایت نکاتی می‌توانید آن را کنترل و توسط پزشک درمان کنید .

علائم حساسیت دارویی

تورم ، کوتاه شدن نفس ، تب، خارش، آبریزش بینی،سرفه ، کهیر و بثورات پوستی،پایین آمدن فشار خون

آلرژی های شدید

واکنشهای آلرژیک به دارو چند روز یا چند هفته پس از قرار گرفتن در معرض دارو و ممکن است منتهی پس از قطع مصرف دارو ادامه داشته باشد و ممکن است مدتی پس از قطع دارو ادامه داشته باشند . این شرایط عبارتند از

انواع عوارض جانبی:

به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند: عوارض جانبی جدی.

عوارض جانبی معمولی به عنوان عوارض طبیعی پس از درمان مانند بی‌خوابی، سرگیجه، خشکی دهان، سردرد و بثورات

پوستی توصیف می‌شوند. عوارض جانبی نامطلوب بسیار جدی تر هستند و می‌توانند شامل خونریزی داخلی، آسیب کلیه و اختلال عملکرد قلب و حالت تهوع یا ناراحتی معده، اسهال، خواب آلودگی در طول روز، درد شکمی، تاری دید، اسهال، از دست دادن حافظه، تپش قلب، صدای زنگ زدن در گوش،متورم شدن دست‌ها یا پاها و غش و زردی باشد .تفاوت اصلی این است که عوارض جانبی معمولی ناخواسته، اما شناخته شده هستند، در حالی که عوارض جانبی جدی ناخواسته هستند و اغلب در برنامه‌های درمانی لحاظ نمی‌شوند.دانشستن اینکه در مورد یک عارضه جانبی احتمالی از همان ابتدا چه کاری باید انجام دهید مفید است. همچنین باید بدانید کدام عوارض جانبی دارو برای درمان خود بی‌خطر هستند.

دستورالعمل‌های به حداقل رساندن عوارض جانبی

تقریباً تمام داروهایی که برای درمان هر نوع بیماری استفاده می‌شوند می‌توانند عوارض جانبی ایجاد کنند. این بدان معنا نیست که هر فردی که دارو مصرف می‌کند عوارض جانبی را تجربه خواهد کرد.اثرات جانبی ممکن است مفید باشند ولی در نتیجه مصرف دارو ناخواسته ایجاد شده‌اند.درست است که داروهای تجویزی و غیر تجویزی را افراد مصرف می‌کنند تا

داروها می‌توانند اثرات جانبی ناخواسته ایجاد کنند. برخلاف تصور عموم، که اثرهای جانبی دارو را فقط برای مصرف

خودسرانه دارو می‌دانند، باید دانست که اثرهای جانبی

ناخواسته بر اثر مصرف همه نوع داروها ایجاد می‌شوند؛ هم

داروهایی که توسط پزشک تجویز شده‌اند و هم داروهایی که

بی‌نسخه تهیه می‌شوند.برای نمونه، برخی داروها، مانند

آنتی‌بیوتیک‌ها، مانند خانواده پنی‌سیلین‌ها، می‌توانند در افراد

واکنش‌های حساسیتی ایجاد کنند. راش‌های پوستی،

شایع‌ترین عارضه واکنش‌های حساسیتی به پنیسیلین‌ها و

آنافیلاکسی مهم‌ترین یا خطرناک‌ترین عارضه متعاقب مصرف

پنی‌سیلین‌ها به‌شمار می‌روند. داروها علاوه‌بر نتایج قابل‌انتظار،

ممکن است عوارض ناخواسته‌ای نیز داشته باشند. این عوارض

ممکن است با شروع مصرف داروی جدید، کاهش یا افزایش دوز

مصرفی دارو، و توقف مصرف دارو ایجاد شوند.اگر یک

عارضه‌ای برای یک داروی خاص که در حداقل یک‌درصد از

افراد که آن را مصرف می‌کنند، رخ دهد، توسط کارشناسان

پزشکی به عنوان عارضه ناشی از آن دارو در نظر گرفته

می‌شود. مثال شایع از اثرات جانبی داروها شامل، حالت تهوع،

استفراغ، خستگی، سرگیجه، خشکی دهان، سردرد، خارش و

دردهای عضلانی است.برخی از اثرات جانبی می‌توانند شدید

باشند و به مداخله پزشکی نیاز داشته باشند. درحالی‌که بقیه

ممکن است خفیف بوده و جای نگرانی ندارند. عوارض جانبی

شدید و آزار دهنده، یکی از اصلی‌ترین دلایلی است که افراد

مصرف داروهای خود را متوقف می‌کنند.همه‌ی داروهایی که

برای درمان شرایط پزشکی خاصی تجویز می‌شوند، می‌توانند

عوارض جانبی داشته باشند. با این حال، اکثر افرادی که دارو یا

ترکیبی از داروها را مصرف می‌کنند، هیچ عارضه جانبی را

تجربه نمی‌کنند یا عوارض بسیار کمی در آن‌ها رخ می‌دهد.

- افزایش قرار گرفتن در معرض دارو به دلیل دوز های بالا ،

استفاده مکرر یا طولانی مدت

- بیماری های خاصی که معمولاً با واکنش های دارویی آلرژی

همراه هستند مانند عفونت یا اِپِستاین وایروس

تشخیص آلرژی و حساسیت دارویی

تشخیص دقیق آلرژی و حساسیت دارویی امری ضروری است .

تحقیقات نشان داده اند که ممکن است آلرژی های دارویی

بیش از حد تشخیص داده شوند یا اصلاً به درستی تایید نشوند

تشخیص اشتباه آلرژی های دارویی ممکن است منجر به

استفاده از داروهای نامناسب یا گران قیمت شود .جهت

تشخیص حساسیت دارویی یا آلرژی پزشک معاینه بدنی را انجام

داده و سوالات لازم را از بیمار می پرسد . جزئیات مربوط به

شروع علائم ، زمان مصرف دارو ها و بهبود یا بدتر شدن علائم ،

نشانه های مهمی برای کمک به پزشک در تشخیص هستند .

پزشک ممکن است آزمایشات اضافی را تجویز کند یا فرد را

برای انجام تستهای بیشتر به متخصص آلرژی ارجاع دهد ، که

شامل موارد ذیل می باشد :

آزمایش پوستی: متخصص آلرژی یا پرستار مقدار کمی داروی

مشکوک را با استفاده از یک سوزن کوچک که باعث خراش یا

تزرزیر آن میشود را روی پوست قرار می دهد . واکنش مثبت به

یک آزمایش باعث برجستگی قرمز ، خارش در ناحیه و تورم

می شود .

مصرف می شود این آنتی بادی های خاص دارو را به اصطلاح

پرچم گذاری می کنند و حملات مستقیم سیستم ایمنی بدن به

آن ماده را انجام می دهند . مواد شیمیایی آزاد شده توسط این

فعالیت باعث ایجاد علائم و نشانه های مرتبط با واکنش آلرژیک

می شوند .

دارو هایی که ممکن است حساسیت ایجاد کنند

برخی از دارو ها وجود دارند که نسبت به دیگر دارو ها

بیشتر موجب ایجاد حساسیت می شوند که شامل :

دارو های شیمی درمانی،دارو های مختص سیستم ایمنی بدن

مانند آرتریت روماتوئید،دارو های ضد درد و مسکن ها

مانند اینبو بروفن و ناپروکسن سدیم ،آسپرین ،آنتی بیوتیکها

مانند پنی سیلین

عوامل خطر آلرژی و حساسیت دارویی

در حالی که هر فردی می تواند به یک دارو واکنش آلرژیک

نشان دهد اما چند عامل می توانند این خطر را افزایش دهند

که شامل موارد ذیل می باشد :

- سابقه آلرژی های دیگری مانند آلرژی غذایی یا تب یونجه

- سابقه شخصی یا خانوادگی حساسیت به دارو

بیماری سرم : ممکن است باعث تب ، درد مفاصل ، بثورات ،

تورم و حالت تهوع شود .

کم خونی ناشی از دارو : کاهش گلبول های قرمز خون که می

تواند باعث خستگی ، ضربان قلب نامنظم ، تنگی نفس و علائم

دیگر شود .

بثورات دارویی همراه با انوریزین فیللی و علائم سیستمی :

منجر به بثورات ، افزایش تعداد گلبول های سفید ، تورم غدد

لنفای و عود عفونت هپاتیت خفنه است .

التهاب در کلیه ها (گلو مرونفریت) : می تواند باعث تب ،

خون در ادرار ، تورم ، گیجی و سایر علائم شود. تپش نامرتب

قلب ، خستگی و نفس های کوتاه به دلیل کم خونی

دلایل آلرژی

زمانی که سیستمی ایمنی بدن مواد داروی را بجای بیگانه و یا

دشمن بشناسد حساسیت دارویی یا آلرژی رخ می دهد . در این

زمان سیستم ایمنی آنتی بادی تولید می کند . مواد شیمیایی که

از فرایند حمله به مواد دارویی رخ می دهد آزاد شده و موجب

ایجاد آلرژی میشود. آلرژی ممکن است برای اولین بار با مصرف

دارو اتفاق بیفتد امام گاهی حساسیت در فرد ایجاد نمی کند تا

زمانی که در معرض مکرر دارو قرار بگیرد .دفعه بعد که دارو

خطرات حمله قلبی و سکته مغزی دارد. استامینوفن که برای درد استفاده می شود می تواند باعث آسیب کبدی شود و نیترو گلیسرین که برای باز کردن رگ های خونی و بهبود جریان خون استفاده می شود

منبع:

World health organization 2019
داروهای ژنریک ایران – نویسنده دکتر رضا محتشمی

درمان آنا فیلاکسی (شوگ آلرژی): آنافیلاکسی نیاز به تزریق فوری اپی نفرین و مر اقبیت های بیمارستانی برای حفظ فشار خون و پشتیبانی از تنفس دارد.

نکته: بیماران که بعنوان بیماران مبتلا به آلرژی شناسایی می گردند با دستبند قرمز مشخص می شوند.

حساسیت زدایی از دارو

اگر لازم باشد دارویی مصرف کنید که باعث واکنش آلرژیک شده باشد پزشک ممکن است درمانی بنام حساسیت زدایی از دارو را توصیه کند. در این روش فرد دوز بسیار کمی دریافت می کند و سپس بتدریج دوز های بیشتری را هر ۱۵ تا ۳۰ دقیقه در طی چند ساعت یا چند روز دریافت خواهد کرد. اگر بیمار بدون هیچ واکنشی به دوز مورد نظر برسد می تواند درمان را ادامه دهد.

تفاوت بین عوارض جانبی دارو و آلرژی دارویی

آلرژی دارویی فقط افراد خاصی را درگیر می کند. با این حال ممکن است در هر شخصی که دارو را مصرف می کند یک عارضه جانبی ایجاد شود اما بطور معمول سیستم ایمنی بدن را درگیر نمی کند. بعنوان مثال آسپیرین که برای درمان درد استفاده می شود اغلب باعث اثر جانبی مضرى مانند ناراحتی معده می شود. با این حال اثر جانبی مفیدی نیز در کاهش

معمولا به این معناست که فرد به دارو حساسیت ندارد. برای سایر داروها نتیجه منفی ممکن است بطور کامل احتمال آلرژی با دارو را رد نکند.

آزمایش خون: آزمایش خون برای تشخیص واکنش های آلرژیک به چند دارو انجام می شود. اگر نگرانی در مورد واکنش شدید به آزمایش پوستی وجود داشته باشد ممکن است انجام گردد.

در مان علایم حساسیت دارویی

عدم مصرف دارو: اگر پزشک تشخیص دهد که فرد آلرژی دارویی دارد قطع دارو اولین گام در درمان است. در بسیاری از موارد عدم مصرف دارو ممکن است تنها درمان لازم باشد. استفاده از آنتی هیستامین: پزشک ممکن است یک داروی آنتی هیستامین تجویز کند که می تواند مواد شیمیایی سیستم ایمنی بدن که در طی یک واکنش آلرژیک فعال می شوند را مسدود کند.

کورتیکو استروئیدها: برای درمان التهاب همراه با واکنش های جدی تر ممکن است از کورتیکو استروئید های خوراکی یا تزریقی استفاده شود.

گشاد کننده برونش: اگر آلرژی دارویی باعث خس خس یا سرفه شود ممکن است پزشک گشاد کننده برونش را توصیه کند. این دارو به باز شدن مجاری تنفسی و سهولت تنفس کمک می کند.